

Мындар өйдөөх сахал улуу киһитэ Илья Егорович Винокуров омугун дьылзатын диринник өйдүүрү, төлкөлүүрү, харыстыра. Онтон биэр мүлчүргөнээх түгэни ордук чорботон өйдүүбүн. «Ара дойду көмүскэли саритин Улуу Кыайытын дирин төрттө Советскай Союз норуоттарын биэр дохсун сомофоту, омуктарын халбаннаабат довордохуута, бэринилээх түмүүтэ буолан кыайдыбыт. Онон республикалар, автономиялар баар буолаллара аны наадата суох буолла, бары биэр советскай государстаанан олоруозун», — диэбиттэрэ иһилибитэ. Сорох автономнай республикаларга көпөтти күүдэпчилэммитэ иһилибитэ. Ону ССКП Киня Комитета биһиряири биллибэтэ.

Онон арай партия Саха обкомун икки бастакы 1-2 секретардара (калии дьон) пропаганда секретарын А.И. Захаровы ыгыран ылан «Саха республиката автономияттан аккаастанар. Кини Комитетка сурукта бэлэмнээх», — диэн соруудах биэрбиттэр. Андрей Иванович сытын баайы саха киһитэ этэ. Комсомол уонна партия обкомнарыгар уһунуох үлэлээбитэ. РСФСР депутата буола сыдыбыта. Дьэ итиннэ Андрей Иванович ык-

көөхтүтэ мытыллыбыт, эститбит холкуһун кырдыаһа Е.Т. Ноговицын кэлэн көрсүбүт уонна кабинеттыгар кириэн: «Тымынаах орпугтар дойдубутугар төттөрү көһөн кэлээхпитин баарабыт», — диэн көрдөспүт. Онуоха И.Е. Винокуров: «Дойдулаах дьон дойдубутугар каларгит сөп буоллаа дии», — диэбит. Дьэ, онон хоту көһүүтэ мытыллыбыт Чурапчы холкуостарын тымынаах орпук дьонно төрөөбүт алаастарыгар тиниэн кэлэн, олохторун саналымы оностубуттара.

Республика үрдүкү салалтатыгар үлэли сылдьан И.Е. Винокуров Дьоккуускайга дьияттигэн үлэтигэр сатыы калара-барара. Куттаныахтааһар, хата, уулуссада билэр дьонун көрүстэтин, көпсөтөрө. Ойноозор партия обкомун бастакы секретара буолан үлэли сылдьан, сокуоннайдык олохтоммут «телохранительтэн» аккаастаммытын ылыммататара. Көр, онук итэҕэтиилээх, норуот киһитэ этэ. Кини нөһүлүннээ ортотугар оройуоннарга сылдьан дакылаат өгөрдөүна, ураты өйдөнүмтүгүк көпсир буолара. Улахан муһунахтар түмүктөрүн эбэтэр союзнай суолталаах уураах туһунан дакылаат өгөрдөүна, киһи барыта өйдүүрүн курдук суолтатын эрэ көпсөөн

Киһи туттар дьоммут — биэр дойдулаахтарбыт

УЛУУ КИҢИ МЫНДЫР ӨЙӨ АБЫРААБЫТА

саан муһуука хаайтаран, киһиэ правительство Председателигэр Илья Егорович дьиятигэр тийиэн: «Республиката автономияттан аккаастанар үһү. Сурукта бэлэмнээ диэн соруудах биэрдиһэр, ону хайдах ынабын?» — диэн абаран көпсөбүт. Илья Егорович болдуйон истэн баран: «Букатын суруйума», — диэбит. Онуоха А. Захаров: «Оччоҕо манньык модьуйан автономияттан аккаастаннараары соруудахтыллар диэн, партия Кини Комитетыгар суруйуох», — диэбитэ Илья Егорович кытаанахтык: «Букатын туох даҕаны диэн суруйума, манна бюрода итиннэ туруордахтарына уруускаллыахпыт», — диэн көпсөтинин садалабыт, тымы таһарбат ына эһсэри этэн көбөспүт. Хата, кини эһитин курдук бу республика дьылзатыгар тымы суолталаах болпуруоска ким даҕаны көпсөтинин садалабатада, тытыллыбатада. Бу мындыр өйдөөх быһаарыны абыраабыта.

Ара дойду Улуу саритин фроннарыгар барар сахалар хорсуунак сариллэллэригэр сүбэлиир ыгырамы этиитигэр Илья Егорович атын омуктар народнай геройдарын сэргэ Баһылай Манчаарыны сахалар, биһиги, эмиэ народнай геройдаах этибит диэн ахтыбыта диэн патриотическай санааларын күүрдээри кини этиэн итиннэ Баһылай Манчаарыны «ороспунһуук этэ» диэн үөхэлэр эрэ этэ.

Улуу Кыайыны көннөттөн биэр сыл буолат, коммунистическай партия И.Е. Винокуровы Саха сиригээри обком бастакы секретарынан ССКП Киня Комитета өрө таһааран биэргэллэти. Илья Егоровий Москвада ыгыран Кини Комитет секретардара көпсөспүттэрин, сэмэйэ бэрт буолан «үрөдүм кыра» диэн аккаастаммыт. Ону «чэ, оччоҕуна Сталинга кириэн аккаастан» диэннэр «сарсын кэлэр» диэбиттэр. Сарсыныгар кэлэн Сталинга кирибит. Ону И.В. Сталин кабинетин ортотугар утары кэлэн көрсүбүт уонна: «Саха обкомун бастакы секретара буолбуккунан эрдэлибин», — диэн илии тутуспут. Онуоха Илья Егорович кыйаама суоҕа дьэри ымытыт да — сарыптаах. «Нечего скромничать, якуты аовевали хорошо, пора самим руководить республикой», — диэбит уонна үтүүнү баардыт. Көпсөтин онон бүтөн биһиги өрөгөйдөөбүлүт.

Партия обкомун бастакы секретара буолан сарин алдыархайы оһорунууга, республиканы чөлүгэр түһэригэр уонна саргылааххы сайымнарыга дирин көскуллээхти үлэлээбитэ. Онтон Политбюро ыгырыгытынан үөрэххэ барбыта. Илья Егорович кыра-хара үлэһит норуоту кытта куттамакка, өрүү биригэ сылдьара, боростуой үлэ дьонун таптыра, норуотун харыстыра. Хаһаа бадарар, кабинетка да, уулуссада да истяник көпсөтөрө. Министрдар Сабияттарын председателинэн олордоҕуна, Чурапчы биэр хоту

бүтэрбөккө, хайдах толоруру, олоххо киллэрэри ырытара уонна ол толорууга туох туһалааһын, тэрилтэ дах биридии киһиэхэ туох туһаны аҕалыаһын ытыска уурбут көрүстэ өйдөтөрө. Мин кини итинник дакылааттарын истэн көрөхсөм үөрөм. Обкомна кабинеттыгар киллэрэн көпсөттэринэ, быһа-хото сагарбат, көрсөтүк сүбэлиир, сүбэлэһэр курдук көпсөтөр буолара.

Коммунистическай партияны Саха уобаластааһы тэрилтэтин XVI партийнай конференциятыгар И.Е. Винокуров отчуоттуур дакылаатын өгөрдүтэ. Конференция Дьоккуускай куоракка нуучча театрыгар буолбута. Театры толору делегаттар мустубуттара. Мин эмиэ онно делегат этим.

Илья Егорович бэрт холкутук туран кинэ көскуллээх дакылааты өгөрдүтэ. Экономическай уонна культурнай сайдыы болпуруостарын кини ырыппыта. Ордук республика төлөөлөөх көскуллэригэр, наука салааларын тэрилтэлэрин республикада тэрийиини, олохтоһуну уонна Саха сиригэр территориятыгар сир байыны көрдөөһүнү, чинчийиини, геологическай үлэни күүһүрдүүнү саналымы күүскэ туруорбута. Дьэ, бу кырдык, республика билигин дьылзата дойдубут барда байын арыыйы, туһаа таһаарымы дьылзата эбит.

Саха сирэ бүгүн сиртан хостонор араас күндү тааһынан, тааһынан, небийэн уонна чоһууна байыынан Россияны баһыйар, итиннэ аан дойдуга былдыһахтыах республика буолла. Өссө улуу киһибит төлкөлөөбүтүн курдук сахалартан наукада үһүлүчүлээх учуонайдар сөбүлөөс кэмнэ үүнэн тахсыбыттара.

Илья Егорович бэйэтин сахатын норуотугар бэриниллээгин, омугун халбаннаабакка таптыгытын олоһун тийэх дьылларыгар биэргэллэти. Партия Кини Комитетын Политбюротун курсугар үөрэнэ сырыттарына, бэйэбит холуһунарааччыларбыт, таһнарыахсыттар И.Е. Винокуровы «националист» «омугумсуулааччы», «Г.И. Башарины көмүскөчү» уонна Баһылай Манчаарыны «норуот героя» диэбитэ диэн дьыллалыан, айдаан бөдөнү өгөрдүбүтэ. Партия Илья Егоровийн өссө өрө үүннэрэргэ үөрэтэрин таһаары тарыттытара. Онтон да куттанан, калыэн И.Е. Винокуров дойдуттан барбатыта. Кыра үлэ диэн атадаһтан, тыа сиригэр тутууну салайарга анаабыттарын бэрт үчүгөйдик тэрийбитэ. Тыа оройуоннарыгар олохтоох омуктарга культурнай тутуулары, олордох дьыллары тутууну саналымы олохтообута. Кинини холуһунарааччылар уонна Башарины сойуулааччылар бэйэлэртэ самарылыбыттара. Кырдык өрөгөйдөөбүтэ. Илья Егорович хаһаа бадарар, Бүтүн Союзка даҕаны, салалтада үлэлиир кыахтаах этэ.

Степан НОГОВИЦЫН,

Ара дойду саритин иһилиитин, норуот хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ